

4. MATERIAAL

In de set gaan we ervan uit dat je pen, papier en een telefoon/tablet of laptop met opname- en afspeelfunctie ter beschikking hebt.

Voor veel oefeningen zijn woorden, zinnen, dialogen etc. nodig. Op de website vind je voorbeelden hiervan. De oefeningen zijn echter het meest effectief als je aansluit bij het onderwerp in de les, je eigen lesmethode of bij wat de leerder nodig heeft in zijn/haar leven. Daarom verwijzen we vaak naar het gebruik van eigen materiaal.

Leeswijzer

- /aa/: uitspraak van klanken staat tussen slashes
- bloempot: de klemtoon wordt onderstreept
- æ: de sjwa of 'stomme e', bijvoorbeeld: tafel → tafæ.
- **5-30 min**: indicatie tijdsduur, exclusief voorbereiding
- **1+, 2+, 3+**: het minimaal aantal personen dat nodig is om de oefening te doen
- verwijzingen naar andere kaarten om vooruit of terug te lezen. Zo vind je snel alle informatie die bij elkaar hoort.
- je hebt internet of een digitaal hulpmiddel nodig
- je moet materiaal vooraf printen

00

Verstaanbaarheid

Op weg naar een betere uitspraak voor NT2-leerders
eerste editie, 2025

ISBN 978 94 6077 688 5
@ Van Dale Uitgevers, 2025

Door: Ilvi Blessenaar MA, Marjolein Wilschut MA, Nynke Brandsma MA,
Jet van der Touw MA, dr. Shakila Shayan, dr. Lizet van Ewijk
Omslagontwerp en eindopmaak: Linda Moen - www.limoen.eu

De merknaam Van Dale is voor alle publicaties van Van Dale Uitgevers als merknaam beschermd.

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.
Voor eventuele overname van gedeelten uit deze publicatie is schriftelijke toestemming van de uitgever noodzakelijk.
Zie www.vandale.nl/contact of www.vandale.be/contact.

De uitgever kan geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Deze kaartenset is ontwikkeld door het consortium VerstaANT2. Het project werd gefinancierd door een RAAK-publieksubsidie (RAAK.PUB09-031) en uitgevoerd door Hogeschool Utrecht en Hogeschool Rotterdam.

Op de website vind je een uitgebreid colofon:
www.verstaanbaarheid.nl/colofon

van Dale

HOGESCHOOL
UTRECHT

VERSTAANBAARHEID

OP WEG NAAR EEN BETERE
UITSPRAAK VOOR NT2-LEERDERS

Verstaanbaarheid is een kaartenset waarmee je gericht aandacht kunt besteden aan verstaanbare uitspraak en zo NT2-leerders helpt om te participeren in de maatschappij. De set is ontwikkeld in het onderzoeksproject VerstaANT2 van de Hogeschool Utrecht en de Hogeschool Rotterdam en is gebaseerd op de laatste wetenschappelijke inzichten.

Er worden veel termen gebruikt voor mensen die Nederlands leren: NT2'er, anderstalige, cursist, ISK-leerling etc. Hier gebruiken we 'leerders'. De focus ligt op het leren zelf, niet op de achtergrond of het leertraject.

Voor wie?

De kaartenset is bedoeld voor iedereen die wil werken aan verstaanbaarheid: NT2-docenten, taalvrijwilligers en logopedisten. Je hoeft geen expert te zijn of veel ervaring en voorkennis te hebben. De wens om je erin te verdiepen is voldoende!

Je kan de oefeningen gebruiken bij leerders van alle niveaus, zowel individueel als in groepsverband.

1. STRUCTUUR

De kaartenset heeft 50 kaarten en bestaat uit 4 categorieën:

i

Basis: 12 kaarten met basisinformatie om inzicht te krijgen in hoe uitspraak en verstaanbaarheid werken.

Klanken: 8 kaarten met uitleg over de klanken, spelling en aanpak om aan klanken te werken.

Prosodie: 10 kaarten met informatie en aanpak om de prosodie te verbeteren.

Oefeningen: 20 kaarten met oefeningen in 3 stappen: herkennen, inslijpen en toepassen.

Hoe werkt het?

Gebruik de kaarten bij de voorbereiding van lessen of afspraken. De kaarten geven structuur en helpen bij het begrijpen van wat je moet doen en waarom. Bovendien helpen ze je passende oefeningen te kiezen. Je hoeft niet alles in één keer door te nemen, maar gaat stap voor stap te werk.

2. AAN DE SLAG!

De kaartenset werkt aan de hand van een terugkerend 3-stappenplan:

1. *Herkennen*

2. *Inslijpen*

3. *Toepassen*

Op kaart **07** vind je algemene uitleg over het stappenplan. Er zijn ook kaarten met uitgebreide stappenplannen per onderdeel, te herkennen aan voetstapjes. Op deze kaarten worden per stap doelen geformuleerd die terugkomen op de oefenkaarten.

Oefenkaarten

Er zijn 3 soorten oefenkaarten:

Klanken

Prosodie

Geschied voor beide

De oefenkaarten zijn breed inzetbaar. Je kunt ze aanpassen aan het niveau en de doelen van de leerder(s). Oefeningen zijn het meest effectief bij regelmatig en kort oefenen.

3. WEBSITE

Bij de kaartenset hoort de website verstaanbaarheid.nl/verstaanbaarheid.be. Op de website vind je:

- digitale versies van de kaarten
Zo heb je altijd en overal toegang tot de set.
- werkbladen en extra bronnen
- ideeën voor oefeningen, ook met inzet van AI
- algemene hulpmiddelen zoals een begrippenlijst en feedbackformats

Op de inlogpagina vul je eenmalig je licentiecode in, waarna je je eigen account kunt aanmaken. Scan de QR-code om direct naar de inlogpagina te gaan of typ verstaanbaarheid.nl/register.

Licentiecode:

KENMERKEN VAN HET NEDERLANDS

Klanken *Zie kaart 13*

- Het Nederlands heeft veel klinkers in vergelijking met andere talen: zestien!
 - Passieve klinkers (korte klinkers):
a, o, u, e, i, oe, ə (sjwa)
 - Actieve klinkers (lange klinkers):
aa, oo, ee, ie, uu, eu
 - Tweeklanken: ui, au/ou, ei/ij
- Klinkers die veel talen niet hebben, zijn:
i, u, uu, ui, ei, eu.
- In het Nederlands kunnen er veel medeklinkers in één lettergreep voorkomen: bijvoorbeeld in **strand**, **herfst**, **fietst**.

Meer over klinkers *zie kaart 15*

Meer over medeklinkers *zie kaart 17*

Prosodie Zie kaart 21

- De klemtoon ligt niet altijd op dezelfde plek in een woord. Zie kaart 23
- Zinnen hebben een afwisselend ritme: de nadruk ligt op de belangrijke woorden in de zin. Zie kaart 27
- De Nederlandse prosodie kent veel uitzonderingen. Leerders hebben daardoor niet altijd steun aan regels.

Letters en klanken zijn niet hetzelfde!

- Vaak zeg je (klank) iets anders dan je schrijft (spelling). Zie kaart 18
- Spellingregels maken de uitspraak soms verwarrend.
- Een letter kan op meerdere manieren worden uitgesproken. Bijvoorbeeld: de letter e in **eten**
- Een klank kan op meerdere manieren worden geschreven. Bijvoorbeeld:
 - klank /s/ in **s**ap en **c**itroen
 - klank /t/ in hond**d** en hout**t**
 - klank /aa/ in sla**p**en en ma**a**n

De verschillen met andere talen zijn vaak een oorzaak van fouten, **maar** ze zijn niet de enige oorzaak.

Zie kaart 03

SPELLING EN UITSPRAAK

moeder

pet

eend

Waarom aandacht voor spelling?

Als je Nederlands alleen uit een boek leert, leer je niet altijd de goede koppeling tussen de letter en de klank. Er is vaak een verschil tussen wat je zegt en hoe je het schrijft. Daarom moeten leerders luisteren naar wat je zegt, niet alleen kijken naar wat je schrijft.

Er zijn **35 klanken** en maar **26 letters**, dus letters kunnen op meer manieren uitgesproken worden en een klank kan op meerdere manieren geschreven worden:

- politie - fantasie
- logisch - school
- vliegt - lacht
- maan - manen

Spreektaal is anders dan schrijftaal

- Prosodie is niet zichtbaar in de spelling:
'Jij wil deze?' of 'Jij wil deze!' **21**
- Niet alle letters worden uitgesproken:
tropisch → /tropies/
- Klanken worden toegevoegd: zelf → /zelləf/
- Verbonden spraak: Klanken veranderen en woorden worden verbonden: goede → /goeje/, het is zomer → /tisomer/ **47**

Sjwa (stomme e of ə)

- Komt heel vaak voor in het Nederlands, maar bestaat in weinig andere talen
- Je schrijft een 'e', je zegt een /u/
- Van belang voor werkwoorden en meervouden:
wij lopen, twee stoelen
- Letter 'e' kan op drie manieren uitgesproken worden: regen, ekster, eend

Tips

- Is een leerder in de war over uitspraak en spelling? Focus dan op het luisteren!
- Is verstaanbaarheid je doel? Dan moet je soms vragen of feedback over de spelling 'parkeren'. **06**
- Besteed bij nieuwe woorden aandacht aan spelling én uitspraak.

AANPAK PROSODIE

Hoe prosodie oefenen?

Het is onmogelijk om alle woorden en zinnen van het Nederlands aan de leerder te leren.

- De leerder leert luisteren naar de ander, daarna naar zijn eigen uitspraak.
- De leerder leert patronen te herkennen, vervolgens zelf te produceren, te oefenen en toe te passen.
- De leerder krijgt directe en specifieke feedback.
- Uiteindelijk wordt de feedback overbodig en leert de leerder zichzelf te verbeteren.

*Voor elk aspect van de prosodie zijn er specifieke aanpakkaarten. Begin met de klemtoon **24** en vervolgens **26 28 30***

Stappenplan 07

1. **Herkennen:** Waarom is het belangrijk?
Hoe herkent de leerder dit aspect? Hoort de leerder het verschil?
2. **Inslijpen:** oefenen en herhalen
3. **Toepassen:** in het dagelijks leven

Tips

- Fouten in de prosodie zijn vaak niet makkelijk te herkennen. Dat vraagt wat oefening. Luister veel naar de leerder, gebruik bijvoorbeeld een opname.
- Prosodie is onzichtbaar in de spelling en is soms lastig te horen. Gebruik daarom visuele ondersteuning tijdens het oefenen: onderstrepen van de beklemtoonde lettergreep, handgebaren, uitrekken van een elastiekje bij het ritme.
- Leren luisteren is belangrijker dan regels.
- Bij leerders die nog maar weinig Nederlands kunnen, levert het verbeteren van de prosodie veel op voor de verstaanbaarheid.
- Om te kunnen oefenen moet de leerder weten wat lettergrepen zijn en ze kunnen herkennen. 12

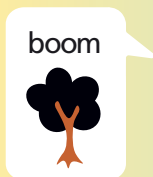

Bij de oefenkaarten waar dit icoon staat, vind je geschikte oefeningen.

MISVERSTANDEN

15-20 MIN 2+ LEERDERS

Doel

De leerder past één of meerdere aspecten van pro-sodie/klanken correct toe in de uitspraak in een spreek-opdracht. De leerder reflecteert op zijn eigen uitspraak en geeft feedback op de uitspraak van de ander.

Vorbereiding

Bedenk van tevoren onderwerpen/stellingen waar leerders gesprekken over kunnen voeren. Gebruik bijvoorbeeld de stellingen op de website, of kies uit eigen materiaal.

Aan de slag

1. **Maak duo's.** De leerders formuleren beide een aandachtspunt voor deze oefening.
Bijvoorbeeld: 'Ik wil oefenen met de /ui/.'

2. Leerder 1 vertelt zijn/haar **mening** over een stelling. Bijvoorbeeld: 'Ik blijf liever thuis dan op vakantie te gaan, want ik heb een lekker bed thuis.'
3. Leerder 2 luistert en doet alsof hij/zij iets **verkeerd verstaat**. Bijvoorbeeld: 'O, je vindt jouw bed thuis niet zo lekker.'
4. Leerder 1 **verbetert** de fout en herhaalt de zin. Bijvoorbeeld: 'Nee, ik vind mijn bed thuis lekkerder.'
5. Vraag de leerders goed te luisteren naar de **aandachtspunten** die ze hebben afgesproken.
6. De leerders **bespreken** de oefening na. Wat was lastig? Wat ging goed?
7. De leerders **wisselen** na een aantal beurten van rol.

Tips

- Maak kaartjes met stellingen waar de leerders er steeds één van pakken.
- Leerders kunnen ook zelf stellingen bedenken.
- Laat het gesprek opnemen en terugluisteren om directe feedback te kunnen geven.

Zie oefening **39**

